

Załącznik do tematu: Religia żydowska.

Grupa I

Ner Tamid - ciągle świecące lampy stojące przed aron ha-kodesz (popularnie zwaną arką), gdzie przechowywane są zwoje Tory. Reprezentują ciągle świecące lampy menory w czasach Świątyni.

Zwoje tory - Tekst Tory przechowywany w **synagodze**, otaczany szacunkiem jak osoba, nie jak przedmiot (czczenie przedmiotów jest w judaizmie zabronione). Tekst Tory przepisywany był przez sofera (pisarza) gęsim piórem na arkuszach pergaminu, które następnie zszywano lub sklejano i zwijano na dwóch ozdobnych drewnianych drążkach. Taki zwój nazywany był **rodałem**. Zwinięty rodał ubierano w **sukienkę** (haftowane okrycia) i ozdabiano. Na szczycie zwoju umieszczane były tzw. korony Tory, czyli wykonane ze szlachetnego metalu elementy imitujące koronę, zdobione i zaopatrzone w dzwoneczki (w momencie wyjmowania rodaków z szafy, tzw. **aron ha-kodesz**, gdzie ją przechowywano, słysząc dźwięki dzwonka, wierni powstawali z miejsc). Nakładano je wymiennie z tzw. **rimonim** (srebrnymi ozdobami w kształcie owoców granatu, które symbolizowały życie). Na rodale umieszczany był także **tas** - srebrna tarcza o charakterze dekoracyjnym w kształcie prostokąta, zdobiona ornamentem i przedstawieniami symbolicznymi. Torę czytano w synagodze codziennie, co roku zaczynając od początku. Stosownie do tego podzielono Torę na 54 parasze, czyli "odcinki", których liczba odpowiada dniom **szabatowym** w żydowskim roku przestępnym (w roku zwyczajnym trzeba w niektóre tygodnie czytać dwie *parasze*).

Grupa II

babiniec - nazwa wydzielonej części synagogi, przeznaczonej dla kobiet. Kobiety w ortodoksyjnym judaizmie nie mogły przebywać w głównej sali synagogi, więc kiedy w średniowieczu w modlitwach zaczęły brać udział kobiety, zaczęto budować dla nich osobne pomieszczenia. Panowała opinia, że kobiety obecne w głównej sali rozpraszałyby modlących się mężczyzn. Najstarsza wzmianka o odrębnej części dla kobiet w synagodze pochodzi z 1213 roku. Babińce pojawiły się jako odrębne salki, usytuowane z boku sali męskiej, albo na galerii lub balkonie (emporze). Powszechnie zaczęto budować synagogi z babińcem lub dobudowywać je do już istniejących synagog w XV-XVI wieku.

Babińce musiały mieć niezależne wejście i takie połączenie z salą główną, żeby kobiety nie były widziane ani słyszane przez mężczyzn zgromadzonych w synagodze. Dlatego zwykle połączenie między babińcem a salą męską ograniczało się do małych okienek.

jad "ręka", "rączka" - wskazówka w kształcie ręki z wyciągniętym palcem wskazującym lub pałeczki. Wykonana z kości słoniowej, metalu szlachetnego lub drewna. Pięknie zdobiona, czasem drogimi kamieniami. Ułatwia odczytywanie **Tory** i pozwala uniknąć dotykania pergaminu rękami. (*uwaga: tego przedmiotu możecie nie znaleźć*)

Grupa III

Mezuza - mający wartość symboliczną, historyczną i religijną mały pojemnik wykonany z drewna, metalu lub szkła, zawierający zamknięty w rurkę zwitek pergaminu z naniesionymi dwoma fragmentami Tory (Księga Powtórzonego Prawa 6,4-9 i Księga Powtórzonego Prawa 11,13-21). Pergamin z tekstem zwijany jest od lewej strony do prawej tak, aby przy rozwijaniu pergaminu można było od razu czytać tekst od początku. Na zwiniętym już rulonie pisze się litery, aby oznaczyć dół i górę tekstu. Często znajduje się również słowo Szadaj (hebr. Wszechmogący). Tekst ten występuje także w modlitwie *Szema*. Do wykonania tekstu na pergaminie jest uprawniony wyłącznie sofer - tylko wówczas mezuzah jest koszerna. Niektóre frakcje żydowskie lub emigracyjni Żydzi traktują mezuzah jako talizman spełniający funkcję ochronną, jednak należy podkreślić, że jej przeznaczenie jest zupełnie inne. Talmud podaje, jakoby mezuzah była jednym z siedmiu nakazów, jakie Bóg dał Izraelowi z powodu swojej miłości do niego i tylko w taki sposób powinna być traktowana

Mezuzah zawieszana jest na framugach lub odrzwiach domów religijnych Żydów na głębokość dłoni jako dosłowne wypełnienie przykazania danego przez JHWH Powinna znajdować się przy drzwiach wejściowych, umieszczona ukośnie, po prawej stronie, na wysokość 2/3. Musi być przytwierdzona na stałe, najlepiej przybita gwoździami. Zapisane pergaminy sprawdza się co jakiś czas, czy nie zostały one w żaden sposób uszkodzone. W przypadku mezuzah w domach, robi się to dwa razy na siedem lat, w miejscach publicznych, raz na pięćdziesiąt lat. Przez 30 dni można mieszkać w pomieszczeniu bez mezuzah. Przywieszenie jej poprzedzone jest odpowiednim błogosławieństwem

kipa (jarmułka) -czapeczka uszyta z sześciu klinów materiału jedwabnego, aksamitnego lub atlasowego. Prawo żydowskie wymaga od mężczyzn przykrywania głowy, jako wyrazu szacunku i bojaźni bożej podczas modlitwy, wymawiania błogosławieństw, studiowania Tory, przebywania w synagodze czy też w domu nauki (jesziwie). Praktyka ta ma swoje źródło w czasach biblijnych, gdy kapłani w czasie służby w Świątyni nakrywali głowy.

Grupa IV

tefilin (lub grec. **fillakterie**) , czyli rzemienie modlitewne; dwa skórzane sześciennopudełeczka, zawierające cztery zwitki pergaminu z cytatami z **Tory** (Księga Powtórzonego Prawa 6, 4-9 i 11, 13-21 oraz Księga Wyjścia 13, 1-10 i 11-16), przywiązywane czarnymi rzemykami do lewego ramienia i czoła, zakładane do porannych modlitw w dni powszednie. Ich krytycy spośród reformowanych Żydów uważają, że pochodzą od amuletów i odrzucają ich stosowanie. Używanie tefilinów było próbą dosłownej realizacji zalecenia z Księgi Powtórzonego Prawa 11, 18: "Weźcie przeto sobie te moje słowa do serca i duszy. Przywiążcie je sobie jako znak na rękę. Niech one będą wam ozdobą między oczami".

bima - podwyższone miejsce stawiane w centrum synagogi w formie namiotu, altany z balustradą lub kratą i baldachimem lub w formie kapliczki z dachem w kształcie kopuły z latarnią, wewnątrz

znajduje się stół do wykładania i czytania Tory. Bima służy także jako mównica, miejsce z którego kantor prowadzi modły.

Grupa V

mykwa - zbiornik wody do rytualnych oczyszczeń ludzi i sprzętów. Od średniowiecza łączona była z łaźnią, również określaną tym tytułem. Chasydzi codziennie przed modłami odbywają podobną kąpiel, wszyscy mężczyźni są natomiast zobowiązani do tego przed świętem Jom Kippur. W judaizmie ortodoksyjnym żydówki powinny odbywać kąpiele po każdej menstruacji, a także przed swoim weselem i po porodzie.

menora - jest siedmioramiennym kandelabrem i symbolem Izraela umieszczanym na paszportach, na urzędach państwowych, etc. Ten ozdobny świecznik był używany przez Żydów w Przybytku i Świątyni Jerozolimskiej. Menora jest jednym z najstarszych symboli narodu żydowskiego. Według tradycji symbolizuje on krzew gorejący, który zobaczył Mojżesz na górze Synaj. Na początku była tylko jedna menora, zrobiona dokładnie według instrukcji Mojżesza. Została ona wykonana ze złota, podobnie jak wszystkie instrumenty służące do jej obsługi. Stawiano ją przed Arką Przymierza w Przybytku, a następnie w Świątyni. Po zdobyciu Jerozolimy przez Rzymian została przeniesiona do Rzymu jako łup wojenny (wydarzenie utrwalone jako płaskorzeźba na Łuku Tytusa. Menorę umieszczono w rzymskiej Świątyni Pokoju. Według tradycji, po złupieniu Rzymu przez Wandali w 455 została wywieziona do Kartaginy, następnie w 534 do Konstantynopola, by powrócić do Jerozolimy jako dar cesarza Justyniana. Zaginęła w nieznanych okolicznościach.

Grupa VI

tales - prostokątna chusta nakładana przez żydów na głowę bądź ramiona podczas modlitwy, zwykle biała z czarnymi lub granatowymi (kolor pokolenia Judy) pasami wzdłuż boków i frędzlami zwanymi cicit (cyces) w rogach chusty. Niekiedy pobożni żydzi noszą pod ubraniem także mniejszy, codzienny *tales katan*. Do najważniejszych elementów tałesu należą cicit, czyli frędzle – których noszenie nakazuje żydom Tora w Księdze Liczb 15,37-41. Najważniejszym jest jeden z frędzli (najdłuższy) w jednym z rogów, na którym wiąże się supełki. Tałes może też być wyposażony w atarę (koronę) - pas o długości około 1 m i szerokości od 6 do 12 cm, często pięknie haftowany.

Aron ha kodesz - szafa ołtarzowa, służąca do przechowywania rodła czyli ozdobna drewniana skrzynka w której przechowywane są zwoje Tory. Aron ha-kodesz, jeden z najważniejszych elementów wyposażenia głównej sali modlitwy stoi na osi ściany skierowanej w stronę Jerozolimy w Europie wschodniej. Kształt, oprawa szafy, ornamenty zdobiące zależne były od epoki i kraju, w którym została wykonana.

